

Onderwijssecretariaat van Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap
Ravensteingalerij 3 bus 7 1000 Brussel tel. 02/506 41 50 fax 02/502 12 64 info@ovsg.be
www.ovsg.be

**RAAMLEERPLAN
ALGEMENE VERBALE VORMING
LAGERE GRAAD – WOORDKUNST**

deeltijds kunstonderwijs: studierichting woordkunst

INHOUD

INHOUD	1
1. INLEIDING.....	2
2. LEERINHOUDEN	3
3. EVALUATIE.....	6
4. LITERATUURLIJST.....	7

1. INLEIDING

Het leerplan Woordkunst voor de lagere graad is een raamleerplan. Aangezien de leerlingen in de lagere graad woordkunst per leeftijd kunnen instromen, is de herhaling belangrijk. Er wordt bij voorkeur concentrisch gewerkt.

Leerlingen die laat instromen (vooral 12-14 jarigen) worden, in de mate van het mogelijke, in een afzonderlijke groep opgevangen.

De praktijk is het uitgangspunt om techniek en theorie te behandelen. Bij deze deductieve werkwijze ligt de nadruk op ervaring. De reflectie gebeurt achteraf. Aan de hand van oefeningen, opdrachten en tekstmateriaal worden de leerinhouden aangeboden.

Een jaarplan is hierbij hét instrument om een overzicht te hebben van de oefeningen, opdrachten en tekstmateriaal. Daaraan worden de leerinhouden voor een welbepaald leerjaar gekoppeld. Afspraken binnen de vakgroep zijn hier onontbeerlijk.

In hun spel hanteren kinderen een natuurlijke manier van spreken. Dit verandert op het moment dat de situatie buiten hun leefwereld ligt. Daarom is het belangrijk oefeningen, opdrachten, tekstmateriaal en leerinhouden te kiezen die aansluiten bij de mogelijkheden en de leefwereld van de kinderen. De natuurlijke taal is een absolute voorwaarde. Ook voor de parameters van spreken en bewegen worden beelden gebruikt die aangepast zijn aan de leefwereld van de kinderen.

Kinderen met spraak- en stemproblemen worden, na overleg met de ouders, naar specialisten doorverwezen. Met hen houdt men, zo mogelijk, contact. Georganiseerde oudercontacten zijn belangrijk om deze spraak- en stemproblemen te bespreken.

Voor de lessen AVV is het creëren van een open positieve sfeer zeer belangrijk. Het lokaal moet ruim, licht en goed verlucht zijn zodat de leerlingen kunnen bewegen. Aangepaste kledij is gewenst voor alle lessen woord.

Bij de organisatie van initiatiecursussen in de academie is het belangrijk dat de kinderen kennis maken met en georiënteerd worden naar de drie studierichtingen (muziek, woord, dans).

Verzorgd taalgebruik in het Algemeen Nederlands blijft de norm.

2. LEERINHOUDEN

DOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN	METHODOLOGISCHE WENKEN
1. Spreek- en spelplezier		
2. Natuurlijk, expressief spreken	<u>Stemtechniek</u> • Adembeheersing • Stemgeving • Resonantie: stemvorming, -plaatsing, -hygiëne • Aandacht voor woord- en zinsaccent • Parameters: ○ Articulatiespanning: ▪ Open – gespannen ▪ Gesloten – gespannen ▪ Open – ontspannen ▪ Gesloten - ontspannen ○ tempo, ○ toonhoogte, ○ volume ○ ritme, ook het gebruik van stilte	Concentrisch werken geniet de voorkeur. De parameters worden op een speelse manier geïntegreerd in het thema van de les, via een grote variatie in tekstmateriaal: een verhaal, een gedicht, een drama-oefening, een improvisatie, een dialoog, rollenspel, voorlezen, ... De parameters worden onafhankelijk van mekaar en in wisselende combinaties ingeoeffend. De fonetische tekens en de theorie van het spreken worden occasioneel en op het niveau van de leerlingen aangebracht o.a. om klanken te onderscheiden. Theorie van het spreken: kenmerken van alle spraakklanken en assimilatie
3. Streven naar een juiste uitspraak	• Articulatie: klinkers, medeklinkers, tweeklanken, assimilatie • Verstaanbaarheid	

4. Uitbreiden van het taalvermogen	• Woordgebruik • Woordbetekenis • Zinsbouw • Zeggingskracht • Tekstontleding • Formuleringsvermogen	Er wordt rekening gehouden met het leesniveau van de leerlingen. Het aangeboden tekstmateriaal is heel divers en aangepast aan de leeftijd van de leerlingen. (jeugdliteratuur, poëzie, korte artikels) Allerhande spreekoefeningen: Samenvatten, navertellen, naspelen, dramatisch verwerken, herformuleren
6. Ontwikkelen van de coördinatie tussen het natuurlijk en expressief spreken en de lichaamstaal (verbale en non-verbale communicatie)	• Aandacht voor een goede houding als basis voor het spreken • Ontdekken en bewustmaken van lichaam en lichaamsexpressie • Aandacht voor parallellen tussen gedachten, emoties en lichaamshouding	Speloefeningen gericht op: • innerlijke houding: de wil tot communicatie (spreken en luisteren) • uiterlijke houding: bewust zijn van de eigen lichamelijke uitstraling van deze lichamelijke expressie; zintuiglijk openstellen; open staan voor indrukken
7. Bewustmaken van de ruimte	• Afbakenen van de ruimte in functie van het publiek ○ De onbegrensde ruimte ○ De persoonlijke ruimte • Spreken in de ruimte	Oefeningen op bewust zitten, staan en bewegen in de ruimte
8. Observeren	• Leren luisteren • Leren kijken • Leren aanvoelen (sympathisch en empathisch vermogen)	Concentratieoefeningen

9. Kritisch zijn	• Leren omgaan met kritiek • Leren verwoorden van genuanceerde kritiek • Leren actief luisteren • Leren luisteren naar zichzelf en naar elkaar	Gerichte kijk- en luisteropdrachten
10. Aandacht hebben voor de persoonlijkheid van de leerling	• Spreekdurf • Leren samenwerken en afspraken maken • Aandacht voor de medespeler, het publiek • Discipline en respect t.o.v. het vak, het materiaal, de leerkracht, de medespeler	Het gebruik van oefeningen op maat van de leerlingen. Ook in de lessen AVV is aangepaste kledij gewenst
11. Afwerken	• Ontwikkelen van concentratie en geheugen • Praktische toepassing van alle voorgaande leerinhouden	• Afgewerkte oefeningen in de klas en voor publiek • geheugentraining

3. EVALUATIE

3.1 Evaluatie L1 – L2 – L3

Verskillende vormen van spreken worden geëvalueerd, aangepast aan het niveau:

1. voorbereide voorleesoefening
2. spreekoefening vanuit improvisatie
3. spelmoment met vastgelegde teksten
4. korte tekst uit het hoofd (individueel)

De voorbereide leesoefening kan vóór het klasexamen georganiseerd worden.

Bij de evaluatie wordt rekening gehouden met de individuele mogelijkheden van de leerlingen. Het proces is hierbij belangrijk.

Er worden binnen de studierichting duidelijke afspraken gemaakt omtrent de duur en inhoud van het evaluatiemoment. Toonmomenten in de loop van het schooljaar worden hierbij in rekening gebracht, volgens de afspraken van de vakgroep in de academie.

3.2 Evaluatie L4

De Eindproef L4 is een afronding van de lagere graad en een indicatie voor de doorstroming naar de middelbare graad.

Verskillende vormen van spreken worden geëvalueerd, met aandacht voor de persoonlijke presentatie en met aandacht voor alle doelstellingen:

1. voorbereide voorleesoefening
2. spreekoefening vanuit improvisatie
3. spelmoment met vastgelegde teksten
4. korte tekst uit het hoofd (individueel)

De voorbereide leesoefening kan vóór eindproef georganiseerd worden.

Bij de evaluatie wordt rekening gehouden met de individuele mogelijkheden van de leerlingen. Het proces is hierbij belangrijk.

Er worden binnen de studierichting duidelijke afspraken gemaakt omtrent de spreiding, de duur en inhoud van de evaluatiemoment. Toonmomenten in de loop van het schooljaar worden hierbij in rekening gebracht, volgens de afspraken van de vakgroep in de academie. Het te bereiken niveau moet vastgelegd worden binnen de studierichting.

4. LITERATUURLIJST

Een handboek of zelfgemaakte cursus kan zorgen voor een basis van de lessen AVV. Deze kunnen nooit de volledige cursus inhouden.

“Een handboek is als een kleerkast met lege kapstukken: hieraan worden gedurende het jaar kleren gehangen volgens de mode, het type en de maat van de kinderen.”

1) Deze literatuurlijst biedt louter een suggestie van beschouwend werk. Naar eigen inzicht kan deze aangevuld worden.

Dewilde, L., De spreekoefengids, 1. de klinkers, TEXTWORK. ISBN 90-77007-01-6

Eldar, A.M., Spreeken en zingen, Van Gorcum, Assen/Maastricht, 1983. ISBN 90-306-1296-7

Hekster, E., Spreeken moet worden geleerd. Methode voor het spreekonderwijs 1, Wolters-Noordhoff.

Oostvogels, T., De mondenboom. Ideeën om toneel te spelen, Afijn&Canon.

Sas, P. en C. De Clercq, Als je veel moet praten, Acco, Leuven.

Timmermans, B., Klink klaar. Uitspraak- en intonatiegids voor het Nederlands, Davidsfonds, Leuven, 2004. ISBN 90-6306-499-3

Top, A. en J. Lauxstermann, Het spelende kind, Verbale expressie op de lagere school, Wolters-Noordhoff nv Groningen, 1970.

Van Dijk, M., Dramatiseren, De Toneelcentrale, Bussum, 1986.

Van Maele, Handleiding bij de Uitspraakleer, Van In, Lier, 1984. ISBN 90-232-2003-X

Vanloo R., Is het al speeltijd. Een bundel suggesties voor vorming door taalexpressie, Wolters, Leuven.

2) Bloemlezingen van poëzie en proza

Schmidt, A.M.G., Ziezo, Querido, Amsterdam, 1991.

Van Buul, T. en B. Stigter (red.), Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is, Querido, Amsterdam, 1990.

van Coillie, J.(red.), Ma, er zit een dichter in mijn boom, Davidsfonds, Leuven, s.d.

van Coillie, J.(red.), Kom maar dichter, Altiora, Averbode, 1990

van Coillie, J.(red.), De dichter is een tovenaer, Altiora, Averbode, 2000

van Coillie, J.(red.), Er staat een taart in lichterlaaie, Davidsfonds, Leuven, 2004

3) Andere auteurs die mogelijk zeer bruikbaar materiaal hebben:

Guus Kuijer, Astrid Lindgren, Bart Moeyaert, Shel Silverstein, André Sollie, René Swartenbroeckx, Toon Tellegen, Jan Terlouw, Armand Van Assche, Erik Van Os, Joke van Leeuwen, Riet Wille, ...

Deze lijst is niet exhaustief.

4) Volgende websites zijn interessant in de zoektocht naar lesmateriaal. Deze lijst is niet exhaustief.

www.boek.be

www.boekenbrief.be

www.colibro.be

www.jeugdenpoëzie.be

www.lezen.be

www.spreekkamer.be

www.stichtinglezen.be

www.villakakelbont.be

5) Alle leerplannen woordkunst voor het DKO zijn te downloaden via

www.ovsg.be \ pedagogische begeleiding \ deeltijds kunstonderwijs \ leerplannen